พุทธวิธีทรงฝึกเวไนยชน

ตอน ๖

พระธรรมปัญญาจารย์ วัดโสมนัสวิหาร

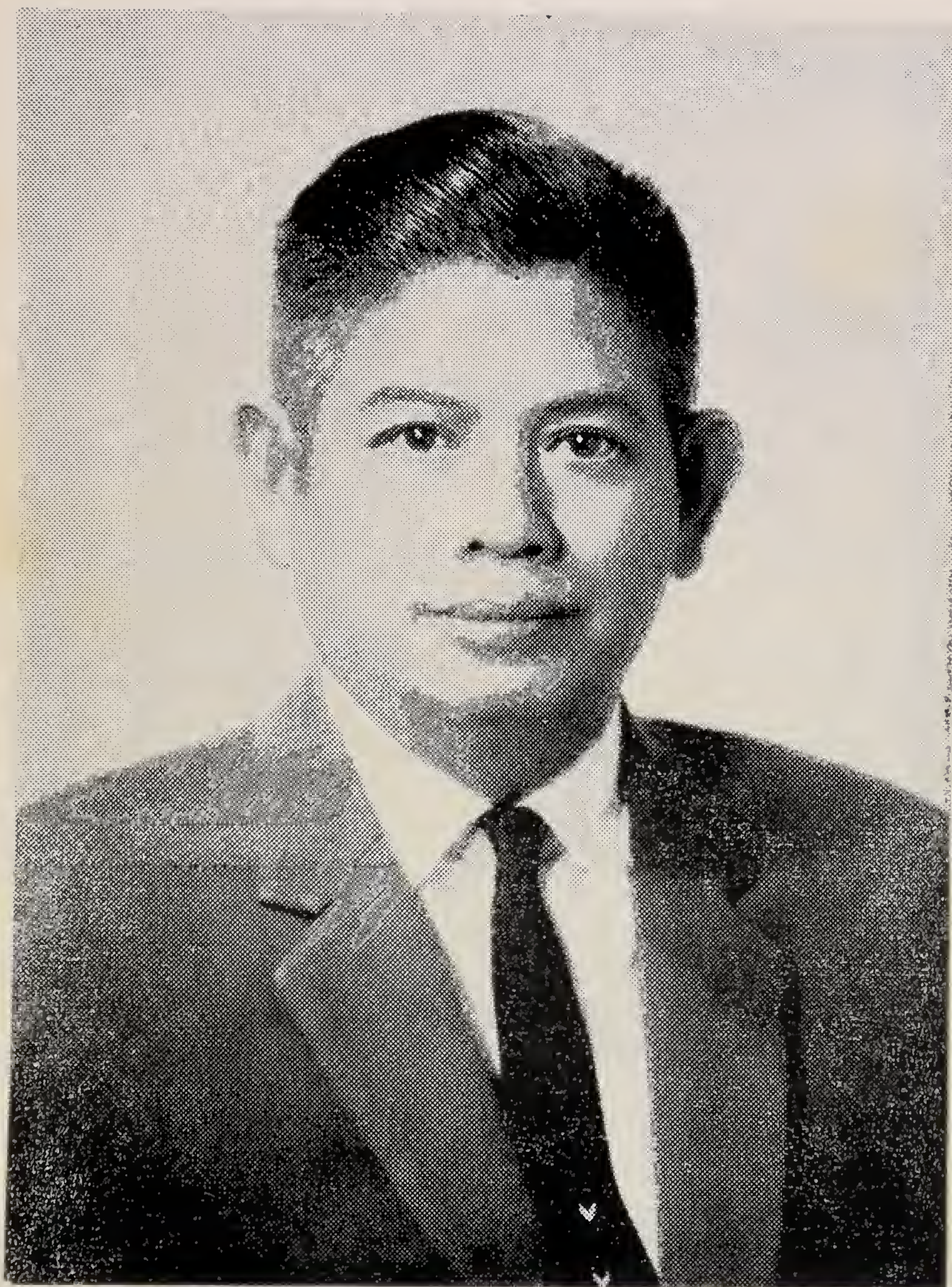
เรียบเรียง

เจ้าภาพพิมพ์แจก

ปนกิจศพ นายบำรุง สุขะบิณฑะ

ถานกองทัพบกวัดโสมนัสวิหาร

๒๖ มีนาคม ๒๕๑๕

นายบำรุง สุขะบีณฑะ

ชาตะ ๒๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๕

มรณะ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๔

คำนำ

นายโกศล สุขะบีณฑะ ได้มาปรารภจะพิมพ์หนังสือแจกเป็นธรรมบรรณาการ ในงานปลงศพ นายบำรุง สุขะบีณฑะ ผู้บิดา และได้ขอให้ช่วยเรียบเรียงเรื่องที่จะพิมพ์ให้ แต่เวลามีน้อย ต้องยุ่งด้วยภารกิจอื่น จึงได้มอบเรื่อง ที่เคยเขียนไว้ก่อน คือเรื่องความ รักกับความกตัญญู เรื่องเด็กฉลาด ยังไม่เคยพิมพ์ กับเรื่องรักตน ที่เคยพิมพ์มาครั้งหนึ่งแล้ว รวมเป็น ๒ เรื่องให้ชื่อว่าพุทธวิธีทรงฝึกเวไนยชนตอน ๖ หวังว่าหนังสือนี้คงเป็นประโยชน์ประดับความรู้ของผู้รับไป อ่าน บ้าง ตามสมควร

ขออำนาจกุศลผลบุญ ที่ นายโกศลผู้ เป็นบุตร ได้–บำเพ็ญมาตั้งแต่ต้นก็ดี ผลบุญอันเกิดจากการพิมพ์หนังสือ

ธรรมนี้ก็ดี จงรวมกันเป็นปัจจัยมีกำลัง อำนวยวิบากสมบัติ แก่นายบำรุง สุขะบิณฑะ ให้ได้ประสพแต่อิฏฐวิบุลมนุญผล มีความสุขเกษมสำราญ อันควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพทุกประการ

พระธรรมปัญญาจารย์

วัดโสมนัสวิหาร

๑๑ มีนาคม ๒๕๑๕

ประวัติ

คุณพ่อบำรุง สุขะบี่ณฑะ

คุณพ่อบำรุง สุขะบี่ณฑะ เกิดที่อำเภอเมือง นครปฐม จังหวัดนครปฐม เมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๕ เป็นบุตรคนที่ ๓ ของ นายจำรัส นางหลิ่ม สุขะบี่ณฑะ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๔ คน คือ

๑. นายจำรูญ สุขะบี่ณฑะ (ถึงแก่กรรม)
๒. นายจำลอง สุขะบี่ณฑะ (ถึงแก่กรรม)
๓. นายบำรุง สุขะบี่ณฑะ
๔. นางจำแลง สุวรรณสุภา

คุณพ่อได้ทำการสมรส กับคุณแม่ผ่องใส เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ มีบุตร ๑ คน คือ นายโกศล สุขะบี่ณฑะ

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๙ ได้เข้าทำงานในบริษัทขนส่งจำกัด และมีความคิดอยากจะเป็นช่างเทสบั้ม เพราะเห็นว่ามีทางก้าวหน้ามากกว่า และก็ได้เป็นช่างเทสบั้มสมความตั้งใจ ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ ได้เกิดสงคราม ทำให้โรงงานถูกระเบิดไฟไหม้ คุณพ่อจึงลาออกมาทำงานส่วนตัว โดยรับเทสบั้มเรื่อยมา จนกระทั่งปัจจุบันนี้

ความตั้งใจอีกประการหนึ่งที่คุณพ่ออยากจะทำคือเปิดร้านเทสบั้มให้ได้ ๔ มุมเมืองจึงได้ทำการเปิดขึ้นอีกแห่งหนึ่งที่จังหวัดนครราชสีมา แต่เปิดอยู่ได้เพียง ๖–๗ ปี เท่านั้น เพราะคุณพ่อเริ่มจะป่วย จึงได้ย้ายกลับมาอยู่ที่กรุงเทพฯ เพื่อรักษาตัว เมื่อมาอยู่ที่กรุงเทพฯ ท่านก็ยังติดที่จะสร้างเครื่องเทสบั้มให้เหมือนกับของต่างประเทศอีกแต่ก็ยังไม่เรียบร้อย

คุณพ่อเป็นผู้ที่มั่นอยู่ในศีลธรรม มีความขยันหมั่นเพียรและโอบอ้อมอารี ให้อภัยแก่ทุก ๆ คนที่เคยทำให้ท่านผิดหวังอยู่เสมอ

คุณพ่อเริ่มป่วยเมื่อเดือนกันยายน ๒๕๑๐ ท่านรู้สึกว่าแขนและขาด้านขวาไม่ค่อยมีแรง จึงเข้ารับการตรวจที่โรงพยาบาลประสาทพญาไท จึงได้ทราบว่าท่านเป็นโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง เมื่อทราบแล้วท่านได้รักษากับแพทย์เป็นประจำเสมอมา ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๑๔ ตอนเช้า ท่านได้ออกไปเดินออกกำลังกลับมาและได้หกล้มลงไป จึงนำท่านเข้ารักษาที่โรงพยาบาลประสาท แต่อาการของท่านก็ไม่ดีขึ้นเลยจนกระทั่งเวลาประมาณ ๒๓.๕๐ น. ของคืนวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๑๔ ท่านก็ได้จากไปอย่างสงบ ด้วยโรคทางเดินในสมอง รวมอายุของท่านได้ ๕๙ ปี กับ ๒๕ วัน

พุทธวิธีทรงฝึกเวไนยชน

ตอน ๖

เรื่อง ความรักกับกตัญญู

ชายหนุ่ม ชาวเมืองสาวัตถีคนหนึ่ง เมื่อมารดาถึงแก่กรรมไปแล้ว ตนเองก็พยายามปฏิบัติบำรุงบิดาผู้ชรา ด้วยการทำทุกอย่างทั้งงานในบ้าน ทั้งงานนอกบ้าน จนบิดาเห็นว่า บุตรชายของตนต้องเหน็ดเหนื่อยเพราะต้องทำงานเพื่อให้ได้มาซึ่งของอุปโภคบริโภค และเมื่อได้มาแล้ว ก็ต้องจัดหุงต้มด้วยตนเอง จัดบ้านด้วยตนเอง ยังต้องคอยปรนนิบัติเราผู้ชรา ซึ่งเจ็บป่วยกระเสาะกระแสะเรื่อยมา เราจะแนะนำให้บุตรของเราแสวงหาหญิงคนหนึ่งมาเป็นภรรยา จะได้แบ่งเบา

ภาระส่วนที่เป็นงานทางบ้านไปได้อย่างหนึ่ง เมื่อคิดแล้วก็แจ้งแก่บุตรชาย แต่บุตรชายปฏิเสธไม่ยอมเห็นด้วย เพราะคิดว่า ถ้าได้หญิงดีมาเป็นภรรยา ก็จะเป็นการดี บิดาคงจะไม่ลำบาก ทั้งเราเองก็จะได้มีโอกาสหายเหนื่อยบ้าง แต่ถ้าได้หญิงที่ไม่ดีมาเป็นภรรยาอยู่ร่วมกัน ทั้งเราทั้งบิดาของเราก็จะลำบากมากขึ้น ฉะนั้นเขาจึงไม่ต้องการหาคู่ครอง ตามคำขอร้องแนะนำของบิดา แต่เมื่อบิดาของเขาแนะนำหนักเข้า เขาจึงได้ตกลงกับหญิงสาวผู้หนึ่ง และได้มาอยู่ร่วมกันเป็นสามีภรรยากัน ในระยะแรก ๆ หญิงผู้เป็นภรรยาเป็นผู้ขยันหมั่นเพียรในเรื่องการบ้านการเรือน และการปฏิบัติบำรุงบิดาของสามี จึงเป็นที่รักของสามีและบิดาผู้ชรามาก แต่พอกาลเวลาล่วงมาไม่นานนัก นางผู้นั้นคอยสังเกตเห็นว่าสามีนั้น จะได้อะไรมา เช่นของใช้ ของบริโภคที่ดี ๆ ผลไม้ดี ๆ เป็นต้น แทนที่จะให้แก่เราผู้เป็นภรรยา แต่กลับไปให้บิดาของเขาก่อนเสมอ ดูเขาช่างรักบิดามากกว่าเราผู้เป็นภรรยามากนัก นางยิ่ง

คิดไปก็ยิ่งน้อยใจสามี และความอิสสาฤษยาบิดาของสามี แรงขึ้นทุกวัน พอได้โอกาสก็เริ่มต่อว่าสามี ที่รักบิดายิ่งกว่าตน แต่สามีทนนิ่งเสียหาได้กล่าวโต้ตอบแต่ประการใดไม่ จนนางเหลือที่จะอดทนต่อความน้อยใจสามีได้ จึงเริ่มแสดงอาการรุนแรงต่อบิดาสามี ในเมื่อเขาไม่อยู่ในบ้าน ใช้ถ้อยคำหยาบ ๆ บ้าง ปฏิบัติบำรุงด้วยอาหารที่คนแก่รับประทานไม่ได้บ้าง ให้น้ำร้อนเกินไปบ้าง เย็นเกินไปบ้าง และทำสิ่งของเครื่องใช้ให้รกบ้าน เมื่อสามีถามก็บอกว่าบิดาของท่านทำรกไว้บ้าง ทำอยู่อย่างนี้หลายเวลา แต่ก็ไม่สามารถที่จะทำให้พ่อลูกทั้งสองคนขาดความรักกันได้ ภายหลังจึงได้กล่าวเป็นคำขาดกับสามีว่า ถ้าท่านรักบิดามากกว่าฉัน ฉันก็จะไปจากที่นี่ ถ้าท่านรักฉันก็จงให้บิดาของท่านไปเสียจากบ้านนี้ ฉันจะได้อยู่ในบ้านนี้กับท่านอย่างเป็นสุข จะได้ไม่ต้องมีคนแก่ชราเข้ามาก่อกวนให้ยุ่งยากในชีวิตของ เรา ทั้ง สอง เมื่อชายผู้สามีได้ฟังเช่นนั้น จึงตอบว่า เธออายุยังน้อย เธอจะไปอยู่กับใครที่ไหนก็ยังไปอยู่ได้แม้จะทำงานอาชีพ

เลี้ยงตนเองก็ยังทำได้ แต่บิดาของฉันท่านแก่ชรามาก แล้ว จะไปอาศัยใครที่ไหนก็ไม่มีญาติพวกพ้อง จะทำงานอาชีพเลี้ยงตนเอง ก็ไม่สามารถจะทำได้ ถ้าขาดฉันเสียแล้ว หรือถ้าไปจากฉันเสียแล้ว ท่านก็จะเป็นอยู่ไม่ได้ เพราะฉะนั้น ในระหว่างเธอผู้เป็นภรรยาของฉันซึ่งมีอายุยังน้อย กับบิดาผู้แก่ชราของฉันทั้งสองนี้ ฉันตกลงใจให้บิดาของฉันอยู่ในบ้านนี้ ฉันจะเลี้ยงบำรุงท่านต่อไปเอง ส่วนเธอจงไปจากบ้านนี้เถิด เมื่อนางได้ฟังคำของสามีซึ่งไม่นึกคิดไว้ก่อนว่า จะได้ฟังเช่นนั้นก็ตกใจ รู้สึกตนทันที จึงขอโทษสามี และขอขมาต่อบิดา ให้อดโทษแล้วขออยู่ปรนนิบัติสามีและบิดาของสามีต่อไป เมื่อได้รับอภัยยกโทษจากบิดาและบุตรทั้งสองแล้ว นางก็ได้เป็นผู้ตั้งอยู่ในสัมมาคารวะต่อบิดาสามีเหมือนอย่างบิดาของตนเอง และมีความขยันหมั่นเพียรทำกิจที่ควรทำอย่างกุลสตรีทั้งหลาย ชายผู้สามีเมื่อเห็นว่า ในบ้านของตนมีความสงบเรียบร้อยเป็นปกติตามเดิมแล้ว ก็ได้ไปสู่พระเชตวันวิหาร เพื่อเฝ้า

พระบรมศาสดา และฟังพระธรรมเทศนา ตามที่เคยมาอย่างแต่ก่อน ๆ ซึ่งขาดมา ไม่ได้ไป ก็เนื่องจากภรรยาก่อความยุ่งยากขึ้นในบ้านเท่านั้น เมื่อเขาไปเฝ้าพระ-บรมศาสดา ได้ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่ควรข้างหนึ่งแล้ว พระองค์จึงมีพระพุทธดำรัสว่า อุบาสก เธอหายไปไหนเสียนาน เขาจึงกราบทูลถึงเหตุไม่สงบที่เกิดขึ้นในบ้านที่เป็นเหตุให้มาเฝ้าไม่ได้ เมื่อเหตุการณ์สงบแล้วจึงมาเฝ้าได้ ให้ทรงทราบทุกประการ พระบรม-ศาสดาจารย์ จึงตรัสต่อไปว่า อันเรื่องทำนองนี้ ได้เกิดมีแก่ท่านไม่ใช่แต่ชาตินี้เท่านั้น แม้ในอดีตชาติ ก็ได้เคยมีแก่ท่านมาแล้ว ถ้าท่านไม่ได้ฟังคำของบัณฑิตน้อย ท่านก็จะได้ทำกรรมอันหนักถึงอนันตริยกรรมแล้ว แต่เพราะท่านได้ฟังคำของบัณฑิต ท่านจึงได้เป็นผู้-กตัญญูกตเวทีอย่างแท้จริงสืบภพชาติมาจนบัดนี้

เรื่อง ๘ เด็กฉลาด

ในอดีตกาลนานมาแล้ว ณ หมู่บ้านในแคว้นกาสีใกล้กรุงพาราณสี มีครอบครัวอยู่ครอบครัวหนึ่งมีบุตร

เพียงคนเดียว ชื่อ สวิฏฐกะ เป็นผู้กตัญญูกตเวที ปฏิบัติบำรุงเลี้ยงมารดาบิดาให้มีความสุขตามสภาพที่ตนสามารถจะทำได้ มิได้คำนึงถึงความเหนื่อยยากลำบากแต่อย่างไรเลย ตั้งใจปฏิบัติบำรุงพ่อแม่เป็นเหมือนพระพรหม กาลต่อมามารดาได้ถึงแก่กรรมลง คงยังอยู่แต่บิดา สวิฏฐกะก็ได้ปฏิบัติบำรุงเลี้ยงดูบิดาแต่ผู้เดียว บิดานึกสงสารจึงได้แนะนำให้สวิฏฐกะ มีภรรยาเพื่อจะได้ช่วยกิจการบ้านเรือนในเวลาที่เขาไปทำงานนอกบ้าน แต่สวิฏฐกะปฏิเสธ เพราะเกรงว่าหญิงที่จะเป็นคู่ครองของเขานั้นจะไม่มีความเคารพนับถือบิดาของเขา จะไม่บำรุงบิดาของเขาอย่างที่เขาปฏิบัติบำรุงอยู่ แต่เมื่อขัดอ้อนวอนของบิดาไม่ได้ จึงได้ตกลงใจเลือกหญิงคนหนึ่งที่ตนเห็นว่าดีพอ และจะได้ปฏิบัติบำรุงบิดาเขา ในเมื่อเขาไม่อยู่ในบ้าน เมื่อได้รับหญิงมาเป็นภรรยาแล้ว เริ่มแรกนางก็มีความเคารพนับถือบิดาของสามี และได้ตั้งใจปฏิบัติบำรุงท่านเป็นอย่างดี แต่ภายหลังเมื่อนางมีบุตรแล้ว ก็เกิดเบื่อระอาต่อบิดาสามีที่แก่เฒ่าทุพลภาพ

จึงแสดงอาการต่อบิดาสามีอย่างขาดความเอาใจใส่ และกลับทำให้บิดานั้นได้รับความเดือด ร้อน ด้วย การ กระ ทำของนาง เช่นให้น้ำอาบ ร้อนเกินไปบ้าง เย็นเกินไปบ้าง แม้การให้อาหาร ก็พยายามให้สิ่งที่ไม่ถูกกับคนแก่ เช่นแข็งเกินไป เค็มจัด เผ็ดจัด หวานจัด จืดเกินไป เป็นต้น จนบิดาไม่สามารถจะบริโภคได้ ก็บ่นว่าต่าง ๆ นางก็พยายามยุยงให้สามีเห็นว่า บิดาเป็นคนไม่ดีอยู่ตลอดเวลา จนสวิฏฐกะก็ยอมรับว่า บิดาของตนนั้นเป็นคนแก่ที่เลี้ยงยากจริง แต่ก็ได้อดทนมาเป็นเวลานาน จนบุตรชายของตนมีอายุได้ ๗ ขวบ ในคืนวันหนึ่ง นางผู้เป็นภรรยาจึงแนะนำ ให้สามี นำบิดาไป ฝังเสียป่าช้า เพราะแก่แล้ว ปล่อยไว้เป็นการทรมานแก่ผู้ปฏิบัติบำรุงเลี้ยงดูเปล่าประโยชน์อะไรก็ไม่เกิดขึ้น เมื่อได้ฝังเสียแล้ว ทั้งคนแก่นั้นก็ได้ชื่อว่าไม่ต้องลำบากต่อไปอีก ทั้งผู้เป็นบุตรก็ได้ชื่อว่า เป็นผู้ได้สนองคุณบิดา ซึ่งเป็นคนแก่และต้องทนทุกข์อยู่ ด้วยการทำให้พ้นทุกข์ สวิฏฐกะเมื่อได้ ฟัง คำของนาง ผู้ ภรรยา แนะนำ อย่างนั้น

จึงตอบว่า การทำลายชีวิตคนไม่ใช่ทำได้ง่าย นางจึงแนะนำอุบายว่า บิดาเคยมีลูกหนี้อยู่ต่างตำบล เธอจงชวนท่านไปทวงหนี้สินจากลูกหนี้ แล้วทำยานน้อยให้นั่ง แล้วนำไปผ่านป่าช้าแล้วพักยานขุดหลุมให้ลึกพอแล้ว ทำแสดงเป็นเสียงโจรปล้นแล้วใช้ไม้ทุบให้ตายแล้วฝังเสียในหลุมที่ขุดนั้น เขารับว่า เป็นอุบายที่แยบคายดี และบอกภรรยาว่า เราจะจัดการตามอุบายของเจ้าในวันนี้ก่อนรุ่งอรุณ ฝ่ายบุตรชายอายุ ๗ ขวบ ซึ่งไม่ใช่ใคร คือพระโพธิสัตว์ได้มาเกิดเป็นบุตรของ–สวิฏฐกะ ได้ฟังข้อปรึกษาของพ่อแม่ทั้ง ๒ คนนั้นจนตลอด จึงนึกว่าคนทั้ง ๒ นี้ เป็นคนใจร้าย ไม่มีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ จำที่เราจะต้องช่วยปู่ให้พ้นจากความตาย และก็จะเป็นการช่วยบิดาเราให้พ้นจากกรรมหนักที่เป็นอนันตริยกรรมนั้นด้วย เมื่อตกลงใจแล้ว พอเวลาที่บิดาเข้าไปบอกปู่ให้เตรียมตัวขึ้นยานน้อยไปต่างตำบลนั้น เด็กผู้ฉลาดก็ได้ขึ้นไปแอบอยู่บนยานนั้นก่อน เมื่อสวิฏฐกะ ได้เตรียมเครื่องมือ

และนำบิดาไปขึ้นยานแล้ว ก็ขับนำไปสู่ป่าช้าและพักไว้ในที่แห่งหนึ่งข้างทาง บอกให้บิดารออยู่ ตนได้ไปขุดหลุมในป่าช้าในเวลาที่กำลังขุดหลุมอยู่นั้น บุตรน้อยของเขาจึงลงจากยานมาถามว่า พ่อจ๋า มันนก มันเทศ มันมือเสือ ผักทอดยอด ก็ไม่มี พ่อต้องการอะไร จึงขุดหลุมอยู่คนเดียวในป่า กลางป่าช้า เช่นนี้เล่า?

สวิฏฐกะ ไม่นึกเลยว่า บุตรน้อยของตนจะติดตามมาด้วย และเมื่อมาและถามเช่นนี้ เป็นเรื่องที่คนควรทำ จึงบอกว่า ลูกเอ๋ย ปู่ของเจ้าทุพลภาพมากแล้วถูกกองทุกข์อันเกิดจากโรคภัยหลายอย่างเบียดเบียน วันนี้พ่อจะฝังปู่ของเจ้านั้นเสียในหลุม เพราะพ่อไม่ปรารถนาให้ปู่ของเจ้ามีชีวิตอยู่อย่างลำบากเลย

เด็กน้อยชาญฉลาด เมื่อได้ฟังเช่นนั้น ก็เข้าแย่งจอบจากบิดา แล้วไปขุดหลุมอีกหลุมหนึ่ง บิดาจึงถามว่า ลูกจะขุดหลุมทำไม เมื่อได้โอกาสเด็กน้อยจึงตอบว่า ฉันก็จะฝังพ่อเสียในหลุมเหมือนกัน เมื่อบิดากล่าวว่า

ก็พ่อรักเจ้า และมีคุณต่อเจ้า เจ้าจะฝังพ่อทำไมเล่า เด็กน้อยจึงตอบว่า ก็เพราะพ่อจะฝังปู่ผู้มีคุณต่อพ่อได้ แม้ฉันเองก็จะตอบแทนคุณพ่อ ไม่อยากเห็นพ่อซึ่งจะแก่ต่อไปข้างหน้า เมื่อสวิฏฐกะได้ฟังแล้วก็นิ่งอยู่ เด็กน้อยจึงกล่าวต่อไปว่า พ่อได้ดำริอันลามกวันนี้แล้ว ได้กระทำกรรมที่หยาบช้า แม้เมื่อพ่อแก่แล้ว จะได้รับ–กรรมอันนี้เพราะลูกบ้าง แม้ลูกเองจะประพฤติตาม–ธรรมเนียมของสกุลนั้น จึงจะฝังพ่อเสียในหลุมบ้าง สวิฏฐกะจึงกล่าว ลูกเอ๋ย เจ้ามากล่าวกระทบขู่เข็ญพ่อด้วยถ้อยคำหยาบคาย เจ้าเป็นลูก แต่หาอนุเคราะห์เกื้อกูลแก่พ่อไม่ เด็กน้อยจึงกล่าวต่อไป พ่อจ๋า มิใช่ว่าฉันจะไม่มีความอนุเคราะห์เกื้อกูลแก่พ่อ ฉันแลเป็นผู้อนุเคราะห์เกื้อกูลแก่พ่อ แต่เพราะฉันไม่กล้าพอที่จะห้ามพ่อผู้ทำบาปกรรมโดยตรง ๆ ได้ จึงได้พูดกระทบกระเทียบนั้น อันที่จริงผู้ที่ได้มีธรรมลันลามกเบียดเบียฬมารดาหรือบิดา ผู้ประทุษร้ายผู้นั้น ครั้นตายไป ต้องเข้าถึงนรกโดยไม่ต้องสงสัย ส่วนผู้ใดบำรุงเลี้ยงมารดาบิดา

ด้วยข้าวน้ำ ผู้นั้นครั้นตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติ โดยไม่ต้องสงสัย

สวิฏฐกะ เมื่อได้ฟังเช่นนั้น ก็รู้สึกตัวทันทีว่าตนได้เริ่มทำกรรมชั่วช้าแล้ว ถ้าลูกน้อยไม่ได้ตักเตือนไว้ด้วยอุบายเช่นนี้ ก็คงจะฆ่าบิดาซึ่งเป็นกรรมอันหนักแน่ เมื่อคิดได้รู้สึกผิดเช่นนั้น จึงกล่าวว่า ลูกเอ๋ยเจ้าจะไม่เกื้อกูลแก่พ่อก็หาไม่ เจ้าชื่อว่าได้อนุเคราะห์เกื้อกูลแก่พ่อโดยแท้ แต่พ่อถูกแม่ของเจ้าว่ากล่าว จึงได้ทำกรรมอันหยาบช้าเช่นนี้ เด็กน้อยจึงกล่าวว่า หญิงไม่ดี เป็นภรรยาของพ่อ เป็นแม่ของฉัน พ่อจงขับไล่ไปเสียจากเรือนเถิด เพราะแม่จะนำทุกข์อย่างอื่นมาให้พ่ออีก เมื่อหญิงไม่ดีนั้นถูกขับไล่ไป ก็จะถูกทรมานอย่างช้างพัง ที่นายควาญฝึกให้อยู่ในอำนาจ แล้วจงกลับมาเรือนเถิด

เมื่อสองพ่อลูกได้มีความเข้าใจกันแล้วว่า เรื่องทั้งหลายที่เกิดขึ้นก็เพราะภรรยาของสวิฏฐกะ สวิฏฐกะจึงได้ไปขอโทษต่อบิดา แล้วนำมาสู่เรือน และได้ขับไล่

ภรรยาให้ออกจากเรือนไป ภรรยาเมื่อถูกขับไล่ไป ก็ไปอยู่กับญาติเพียงไม่กี่วัน ก็ไม่มีความสุข เพราะต้องพลัดพรากจากสามีและบุตร ก็รู้สึกตัวว่าตนเป็นคนไม่ดี จึงได้กลับอ้อนวอนลูกน้อยและสามี ปฏิญญาว่า จะบำรุงปู่ของเด็กน้อยนั้นด้วยดี จะไม่ประพฤติในทางที่ไม่ดีต่อไป สวิฏฐกะเห็นว่านางกลับเป็นคนดีแล้ว จึงให้มาอยู่ในเรือนตามเดิม

พระบรมศาสดาได้ทรงเล่าชาดกนี้ ก็เพื่อจะแสดงให้อุบาสกเห็นว่า ความดีที่ได้เคยอบรมมาข้ามภพข้ามชาตินั้น ได้มาดลบันดาลให้ตนได้ตั้งอยู่ในปิตุปัฏฐาน-ธรรมอย่างแน่นแฟ้น ความประพฤติต่อไปอย่าได้ประ-มาท และทั้งแสดงให้อุบาสกนั้น รู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนในอดีตกาล กับพระบรมศาสดา เพราะพระองค์ทรงประชุมชาดกว่า สวิฏฐกะ ก็คืออุบาสกนั้น เด็กน้อยผู้ฉลาดนั้น คือพระองค์ เขาจึงมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น จนได้สำเร็จโสดาปัตติผล เพราะรู้ว่าตนได้โดยมีความสัมพันธ์กับพระองค์มาแต่ชาติก่อน นี้ก็เป็นพุทธวิธีทรงฝึกเวไนยชน ประการ ๑

รักตน

"นตฺถิ ปุตฺตสมํ เปมํ.
ความรักเสมอด้วยความรักบุตร ไม่มี."

เทวดากล่าว. สํ. ส. ๑๕/๙

"นตฺถิ อตฺตสมํ เปมํ.
ความรักเสมอด้วยความรักตน ไม่มี"

พระพุทธเจ้า ตรัส. สํ. ส. ๑๕/๙

"นตฺถิ โข เม มหาราช โก จญฺโญ อตฺตนา ปิยตโร.
ข้าแต่มหาราชะ ! ก็คนอื่นใครที่จะเป็น
ที่รักยิ่งกว่าตนของหม่อมฉัน ไม่มี."

พระนางมัลลิกา กราบทูลพระเจ้าปเสนทิโกศล.

"มยฺหมฺปิ โข มลฺลิเก นตฺถญฺโญ
โกจิ อตฺตนา ปิยตโร.
มัลลิกา! ใครอื่นที่จะเป็นที่รัก

ยิ่งกว่าตนของเรา ก็ไม่มี."

พระเจ้าปเสนทิโกศล รับสั่งกับพระนางมัลลิกา.

สํ ส. ๑๕/๑๐๘

"สพฺพา ทิสา อนุปริคมฺม เจตสา
เนวชฺฌคา ปิยตรมตฺตนา กฺวจิ
เอวํ ปิโย ปุถุ อตฺตา ปเรสํ
ตสฺมา น หึเส ปรํ อตฺตกาโม.

ตถาคตค้นหาด้วยใจ ทั่วทุกทิศ ก็ไม่พบ
ว่าใครเป็นที่รักยิ่งกว่าตนในที่ไหน ๆ ตน
เป็นที่รักของผู้อื่นมาก อย่างนี้ เพราะเหตุ
นั้น ผู้รักตนจึงไม่ควรเบียดเบียฬผู้อื่น."

พระพุทธเจ้าตรัสแก่พระเจ้าปเสนทิโกศล. สํ. ส. ๑๕/๑๐๙

"อตฺตา หิ ปรมํ ปิโย.

ตนแล เป็นที่รักอย่างยิ่ง."

พระพุทธเจ้าตรัส. องฺ. สตฺตก. ๒๓/๙๙.

"อตฺตานญฺเจ ปิยํ ชญฺญา รกฺเขยฺย นํ สุรกฺขิตํ.
ถ้ารู้ว่าตนเป็นที่รัก ก็ควรจะรักษาตนนั้นให้ดี."

พระพุทธเจ้าตรัส. ขุ. ธ. ๒๕/๓๖.

"อตฺตานญฺเจ ปิยํ ชญฺญา น นํ ปาเปน สํยุเช.
ถ้ารู้ว่าตนเป็นที่รัก ก็ไม่ควร
ประกอบตนนั้นด้วยความชั่ว."

พระพุทธเจ้าตรัส. สํ. ส. ๑๕/๑๐๔

เมื่อพิจารณาตาม เทวดาภาษิต ราชภาษิต พุทธ-ภาษิต ที่ยกมานี้แล้ว แม้เทวดาจะกล่าวไว้ว่า ความรักเสมอด้วยความรักบุตร ไม่มี ก็ตาม นั่นเป็นคำกล่าวที่ยังพิจารณาไม่ถึง ว่าบุตรนั้นเป็นใคร เกี่ยวข้องกับตนของคนอย่างไร และที่ได้มีความรักบุตรยิ่งนักนั้น เป็นเพราะอะไร แต่ถ้าพิจารณาตามราช-ภาษิต และพุทธภาษิตแล้ว ได้ความว่า ผู้อื่น สิ่งอื่นอันจะเป็นที่รัก ก็ต่อเมื่อเกี่ยวข้องกับตน เนื่องด้วยตนเพื่อสุขกายสุขใจของตน เพื่อประโยชน์แก่ตน ต้องมี

ตนเป็นที่ตั้ง มีตนเป็นที่รองรับ โดยถือว่าของตน เพื่อตน ตนจึงจะรัก ฉะนั้นจึงนับเนื่องลงในความรักตนทั้งสิ้น คือตนเป็นที่รวมแห่งความรักหรือสิ่งอันเป็นที่รักทั้งหลาย ผู้อื่น สิ่งอื่น ที่บุคคลรักแล้ว ที่จะไม่เกี่ยวข้องกับตน ไม่มี เช่นความรักชาติ ก็เพราะถือว่าชาติของตน.

ถ้ารู้ว่าตนเป็นที่รักยิ่งแล้วจะควรทำอย่างไร

พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ปฏิบัติตน รักษาตน ให้ดี ไม่ให้ประกอบด้วยความชั่ว ให้ทำที่พึ่งแก่ตน จึงสมกับที่รักตน.

ก็คำว่าตนในความหมายสมมติ ได้แก่อัตตภาพร่างกายพร้อมทั้งจิตต์ใจ ตนที่เป็นส่วนอัตตภาพ ร่างกายเป็นผลเนื่องมาแต่เหตุ ที่นิยมว่าดีหรือไม่ดีเป็นไปตามเหตุเดิมที่ดลบันดาลให้มีให้เป็นมาแล้ว ตนคือจิตต์ใจหรือกิริยาอาการกระทำทางกาย วาจา เป็นส่วนที่รักษาไม่ให้ประกอบด้วยสิ่งชั่วได้ อันเป็นข้อที่มุ่งหมายในที่นี้.

ในที่บางแห่งทรงแสดงว่าเป็นอนัตตาไม่ใช่ตน เป็นการทรงแสดงโดยปรมัตถ์ เพื่อทรงสอนบุคคลผู้มุ่ง–ความสงบสุขชั้นสูง ให้ปล่อยวางความยึดความถือสิ่งที่เป็นไปชั่วระยะเวลาเล็กน้อย เพราะอัตตภาพร่างกายนี้ นับแต่เกิดมาเป็นเบื้องต้น มีความแตกสลายคือตายเป็นที่สุด ในระหว่างนี้ระยะกาลเวลาที่เป็นอยู่นั้นน้อยนัก และมีการเปลี่ยนแปรในระหว่างนั้นอยู่เสมอคือไม่คงที่อยู่ได้ ถ้าเข้าไปยึดไปถือว่าเที่ยง ว่าคงที่เป็นตนคงรูปตามที่ต้องการแล้ว ก็ย่อมเป็นทุกข์ในเมื่อเปลี่ยนสลายไป ฉะนั้นจึงทรงสอนว่าเป็นอนัตตาไม่ใช่ตน.

แต่เมื่อทรงสอนให้ประพฤติความดี เพื่อให้มีผู้รับทำความดี จึงสอนโดยสมมติ อัตตภาพร่างกายและจิตต์ใจรวมเรียกว่าตน อันเป็นผู้กระทำเหตุ และเป็นที่รับผลดีชั่วไว้ อันเป็นการสมมติ เมื่อกำหนดรู้ว่าอะไรเป็นตน และเป็นที่รักยิ่งกว่าสิ่งอื่น ๆ แล้ว จะได้ประพฤติปฏิบัติให้ดี เพื่อนำผลดีมาสู่ตนอันเป็นที่รัก

คือปรารถนาให้ตนเป็นสุข และให้ตนเป็นที่ตั้งแห่ง–กรุณา คือสงสารอยากให้ตนพ้นทุกข์ต่าง ๆ ก็เหตุแห่งสุขก็คือความดีที่เรียกว่าบุญว่ากุศล เหตุแห่งทุกข์คือความชั่วที่เรียกว่าบาปว่าอกุศล เหตุแห่งสุขต้องประพฤติประกอบบำเพ็ญให้มีขึ้น เหตุแห่งทุกข์ต้องสละทิ้ง และไม่ให้เกิดมีขึ้น ทางเกิดมีแห่งเหตุนั้นได้แก่ทางกาย วาจา ใจ เมื่อบุคคลได้ศึกษาทางพระ-พุทธศาสนา รู้ว่าสิ่งใดเป็นความชั่วก็ละสิ่งนั้น สิ่งใดเป็นความดีก็ทำสิ่งนั้น ถ้ายังไม่ทราบชัดว่าอะไรเป็นความชั่วความดี ก็พึงสนใจสังเกตฟังจากผู้รู้ หรือจากสาธุชนหมู่ใหญ่ส่วนมากเห็นกันว่าอย่างไรดี อย่างไรชั่ว พร้อมทั้งใช้ปัญญาของตนที่แยบคายไตร่ตรองดูด้วยว่า เมื่อทำสิ่งนี้ผลจะมีอย่างไรเป็นต้น ส่วนในคำสอนทางพระพุทธศาสนา ความชั่วความดีเมื่อกล่าวโดยย่อ ความชั่วได้แก่ทุจจริต ความดีได้แก่สุจริตพร้อมทั้งกาย วาจา ใจ คือประพฤติชั่วทางกายเรียกว่ากายทุจริต ประพฤติชั่วทางวาจาเรียกว่า วจีทุจจริต

ประพฤติชั่วทางใจเรียกว่า มโนทุจจริต กายทุจจริต มี ๓ คือ ฆ่าผู้อื่น สัตว์อื่น ตลอดถึงการเบียดเบียฬให้ลำบาก ๑ ลักฉ้อข้าวของเขา ตลอดถึงอาการเบียดบังขู่เข็ญบังคับหรือตู่แย่งเอาของที่เจ้าของไม่ให้ ๑ ประพฤติผิดในกาม และประเพณีนิยม ๑ วจีทุจจริต ๔ อย่างคือ พูดเท็จ ๑ พูดส่อเสียดยุยงให้ผู้อื่นแตกร้าวกัน ๑ พูดคำหยาบ ๑ พูดเหลวไหลหาสาระประโยชน์มิได้ หรือกลับให้ร้ายแก่ผู้อื่น ๑ มโนทุจจริต มี ๓ คือ โลภอยากได้ของ ๆ ผู้อื่นในทางที่ไม่ควรไม่ชอบ ๑ พยาบาทปองร้ายผู้อื่น ๑ มีความเห็นผิดไปจากคลองธรรม ๑ รวมเป็น ๑๐ ประการ เรียกว่าอกุศลกรรมบถ แปลว่าทางแห่งกรรมที่เป็นอกุศล ในส่วนสุจริตนั้น มีนัยตรงกันข้ามกับทุจจริต คืองดเว้นจากโทษนั้นโดยความสมาทานตั้งใจ คือไม่ฆ่าผู้อื่น สัตว์อื่น ตลอดถึงเบียดเบียฬทำร้ายร่างกายเขา ๑ ไม่ลักฉ้อข้าวของเขา ตลอดถึงไม่โกง ไม่แย่ง ไม่ตู่ ไม่เบียดบังขู่เข็นถือเอาของที่เขาไม่ให้ ๑ ไม่ประพฤติผิด

ในกาม ๑ ไม่พูดเท็จ ๑ ไม่พูดส่อเสียดยุยง พูดแต่คำชักนำให้สามัคคีกัน ๑ ไม่พูดคำหยาบ พูดแต่คำอ่อนหวาน ๑ ไม่พูดเหลวไหล พูดแต่คำที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟังและผู้พูด ๑ ไม่ละโมภอยากได้ของ ๆ ผู้อื่นในทางที่ไม่ควรไม่ชอบ ๑ ไม่พยาบาทปองร้ายผู้อื่น ๑ มีความเห็นชอบตามคลองธรรม ๑ รวม ๑๐ ประการ เป็นความดี เรียกกุศลกรรมบถ แปลว่าทางแห่งกรรมที่เป็นกุศล ฝ่ายอกุศลให้ผลเป็นทุกข์ ฝ่ายกุศลให้ผลเป็นสุข ผู้มีศรัทธาความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา เชื่อว่าทำดีได้ผลเป็นสุข ทำชั่วได้ผลเป็นทุกข์แล้วพยายามงดเว้นความชั่ว ไม่พยายามเข้าใจความว่าชั่วที่ให้ผลเป็นสุขชั่วระยะเพียงเล็กน้อยในขณะที่ทำ อันเคลือบความทุกข์ไว้ว่าเป็นความดี พยายามทำความดีที่แท้จริง ละความชั่วเสียด้วยความประพฤติดีทุกประการ เหมือนบุคคลถอนลูกประสักเก่าด้วยใช้ประสักใหม่เข้าไปแทนที่ฉะนั้น พยายามศึกษาอบรมทำความเห็นให้ถูกให้ชอบ เพราะบันดากายกรรม วจีกรรม

มโนกรรม ทั้ง ๓ อย่างนั้น มโนกรรมสำคัญที่สุด และในบันดามโนกรรมทั้ง ๓ ความเห็นเป็นสำคัญ เพราะบุคคลจะคิด จะทำ จะพูด ดีหรือชั่ว ก็เนื่องมาจากความเห็น ถ้าเห็นถูกเห็นชอบแล้ว กรรมในส่วนอื่นๆ ก็ดีไปด้วย ถ้าเห็นผิด เช่นเห็นชั่วว่าไม่ชั่วจริง เห็นความดีว่าไม่ดีจริงแล้ว กรรมในส่วนอื่นก็ชั่วตามกันไปหมด ฉะนั้นเพื่ออบรมความเห็นให้ตรง ว่าความชั่วชั่วจริง ให้ทุกข์จริง ความดี ดีจริง ให้สุขจริงและพยายามคิดให้เป็นเสมอว่า การเบียดเบียพกันเป็นทุกข์ เพราะใคร ๆ ก็ต้องการความสุข ไม่ต้องการให้ผู้อื่นมาเบียดเบียพร่างกายและทรัพยสมบัติของตน ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ฉะนั้น ความสุขจึงเป็นที่ปรารถนาของสัตว์โลกทุกประเภท แม้ในหมู่บุคคล เมื่อถึงวันปีใหม่ก็ มีการ ให้พรกัน ด้วย ส่ง ข่าว จิต ใจ ที่มุ่ง ความ สุข แก่กัน จึงจะเป็นที่ยินดีของกันและกัน ไม่มีใคร–ปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นส่งข่าวความทุกข์มาให้ ฉะนั้น ผู้รักสุขแก่ตน ควรยกตนขึ้น เป็นอุทาหรณ์เป็น อุปมาแล้ว

ไม่ควรเบียดเบียฬผู้อื่น การเบียดเบียฬผู้อื่นเป็นการไม่ดี ควรละเสีย แม้บาปอกุศลส่วนอื่นที่ก่อให้เกิดทุกข์ ก็ไม่ควรนำตนเข้าไปพัวพันเกี่ยวข้อง ควรใช้ธรรมะ คือหิริโอตตัปปะความเกลียดต่อสิ่งชั่ว ความสดุ้งกลัวต่อผลแห่งความชั่วทั้งกาลปัจจุบัน ทั้งกาล–ภายหลังจากนั้นไป เบื้องต้นควรปรารภตนก่อนว่า ตนมีชาติอย่างนี้ มีฐานะตำแหน่งอย่างนี้ มีความรู้อย่างนี้ไม่ควรแก่การทำชั่วอย่างนั้น ๆ และตนเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา เป็นพุทธศาสนิกชน ซึ่งมีพระศาสดาผู้บริสุทธิ์จากความชั่วโดยส่วนเดียว ผู้เป็นสาวกของพระองค์ไม่ควรทำกรรมที่ไม่บริสุทธิ์ กรรมอย่างนั้นไม่ควรที่ผู้นับถือพระพุทธศาสนาอันเป็นที่รวมไว้แห่งความดีทั้งหลาย บุพพบุรุษในกาลก่อนท่านนับถือปฏิบัติมาแล้ว ท่านไม่ปล่อยธรรมะในพระพุทธศาสนาให้เหินห่างไปเสียจากจิตใจ แม้คนในปัจจุบันนี้ก็ควรถือเช่นนั้นด้วย อย่างน้อยก็ปฏิบัติธรรมะให้ได้แม้เฉพาะบุคคลเมื่อนึกอยู่อย่างนี้คิดออยู่อย่างนี้ หิริความเกลียด

ต่อสิ่งชั่ว โอตตัปปะ ความกลัวต่อทุกข์ที่เป็นผลก็เกิดมีขึ้นในจิตใจ จิตใจก็จะน้อมไปในความดี เมื่อบุคคลที่ปฏิญาตนว่า เป็นพุทธศาสนิกน้อมใจหันเข้าหาความดี โดยที่ไม่ต้องรอให้ผู้อื่นทำก่อนแล้ว ประ-เทศบ้านเมืองก็จะเต็มไปด้วยคนดี ความสงบสุขที่เป็นโลกิยะก็จะเกิดมีขึ้น ความชั่วความดีซึ่งแน่นอน พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอนไว้ ๑๐ ประการเป็นเบื้องต้น เพราะถึงแม้ผลจะไม่ปรากฏขึ้นในปัจจุบัน แต่ไม่ไร้ผลในกาลต่อไป ถ้าบุคคลใช้ปัญญาพิจารณาแล้วจึงจะเห็นได้ กุศล อกุศล ตามที่แสดงมาในกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม รวม ๑๐ ประการนี้เป็นข้อ–ปฏิบัติ ที่พุทธบริษัทพึงบำเพ็ญในส่วนกุศล ละส่วนอกุศล นอกจากนี้ควรทำตนให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปในธรรมข้ออื่นอีก จึงจะสงบสุขทางจิตใจสูงขึ้น คือทำกายวาจา ให้มีศีล ทำจิตให้หนักแน่นอยู่ในธรรม เริ่มแต่ความประพฤติเรียบร้อยอ่อนโยน กตัญญูกตเวทีต่อผู้มีคุณ มีความอดทนต่อความดิ้นรนแห่งจิตในเมื่อ

เกิดมีโลภะ ความโลภอยากได้ โทสะ ความกระทบกระเทือนขัดเคืองในจิต โมหะ ความหลงไปตาม-อารมณ์ที่ทำให้มัวหลง และควรอบรมปัญญาให้รอบรู้ในกองสังขาร คือสิ่งที่ปรุงแต่งขึ้น ให้เข้าใจชัด ว่าสิ่งนั้นย่อมเป็นไปตามเหตุที่ตกแต่งนั้น ๆ ก็จะหายตื่นหายหวาด คลายความยึดถือลงได้บ้าง จิตใจจึงจะสงบ อย่างนี้ชื่อว่าได้ทำที่พึ่งให้แก่ตนสมกับคำที่ว่ารักตนอย่างยิ่ง เพราะรู้จักประคับประคองตนไว้ในความดี ยิ่งเมื่อตนคุ้นเคยอยู่แต่กับความดีแล้ว ความชั่วก็ค่อยจางไป อย่างนี้เรียกว่าทำความดี ขับไล่ความไม่ดีให้ห่างไป จึงได้ชื่อว่ารักตนและตั้งตนไว้ดี ความมุ่งหมายแห่งคำสอนนี้ เป็นอันสอนให้บุคคลผู้รักตนปรารถนาสุขแก่ตน ให้พึงเห็นผู้อื่นว่าเป็นเช่นเดียวกับตน ให้รู้จักยกตนขึ้นเปรียบเทียบแล้วเห็นใจผู้อื่นไม่เบียดเบียฬเขาให้ลำบาก ได้รับทุกข์เดือดร้อน และสอนให้มีความสำคัญว่าตน เป็น ผู้ รับ ผล ของ กรรมดีหรือไม่ดี ในโอกาสที่กรรมนั้นอำนวยผลให้ ไม่ใช่

ว่าตนทำ ผลได้แก่ผู้อื่น หรือผู้อื่นทำผลนั้นมาถึงตน แต่ที่บางคราวอาจคิดเขวไปได้ เช่นทำดีแต่ผลดียังไม่ปรากฏ ข้อนั้นเป็นเพราะความสลับซับซ้อน แห่งผลกรรมนานาชนิด ให้ผลไม่พร้อมกันตามลำดับเวลา หรือตามหนักตามเบา แต่ข้อสำคัญเมื่อรู้สึกว่ารักตนมากกว่าสิ่งอื่นแล้ว ก็พึงรักษาตนไว้ในความดี อย่างน้อยก็ควรตั้งใจว่าจะไม่ทำกรรมด้วย กาย วาจา ใจ ที่ให้ผลเป็นทุกข์ในชาตินี้ คือไม่ก่อทุกข์สร้างทุกข์ เพราะการกระทำในชาตินี้ให้แก่ตนอีก กรรมใดที่ตรงกันข้าม คือเป็นการก่อสุขให้แก่ตนทั้งชาตินี้และชาติหน้า ก็ควรทำกรรมนั้น อย่างสูงก็ตั้งใจปฏิบัติเพื่อทำตนให้พ้นจากทุกข์ในวัฏสงสาร ผู้ตั้งใจและปฏิบัติเป็นลำดับมานี้ จึงจะสมว่ารักตน นี้ก็เป็นพุทธวิธีทรงฝึกเวไนยชนผู้รักตนจะได้ตั้งตนทำตนให้ดีสมกับที่ว่าตนเป็นที่รัก.

พิมพ์ที่ สหมิตรการพิมพ์ 40/89-90 ซอยบุญอยู่ ถนนดินแดง นครหลวงฯ
โทร. 57974 นายชำนิ รัตนวราหะ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา